

Muzejski radnici svijeta na okupu

13. Generalna konferencija ICOM-a u Londonu

Tomislav Šola

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Muzejska služba kao vrhunski oblik čuvanja totalnog identiteta čovjeka i njegove sredine zapravo je oblik i jamstvo duhovnog i fizičkog preživljavanja čovjeka. Muzeji nisu jedini pri tome poslu, niti predstavljaju jedini mehanizam ljudske zajednice koji čuva materijalne dokaze prošlosti, ali su po doseg i univerzalnosti svog djelovanja jedinstvene važnosti. Budućnost će to, uostalom, pokazati. Koordinirati tu važnu misiju muzeja (kao što to za svijet čini ICOM), ili svjetskim skupom (kao što je Generalna konferencija ICOM-a) pokazati da ta koordinacija nije samo neostvorena želja — predstavlja značajnu temu.

Između kritičkih opaski i pohvale treba naći istinitu sredinu. O prvoj pohvali ne treba suviše govoriti: ICOM je jedina organizacija na svijetu koja objedinjuje muzejske radnike simbolički pokazujući da smo svi pri istom poslu u kojem moramo zajednički graditi vlastiti napredak. ICOM je jedini način da se usporedimo, dogovorimo, obavijestimo, upoznamo, itd. Bez ICOM-a bismo već za nekoliko godina govorili različitim riječima misleći na iste stvari. Transfer iskustva i brže napredovanje struke bili bi onemogućeni. Osam tisuća članova ICOM-a iz **120 zemalja**, na svijetu, u kojem ima oko 30 000 muzeja, predstavlja i numerički značajnu vrijednost.

Od tog se broja tek tisuću-dvije skupi na generalnoj konferenciji koja se održava svake treće godine. Ovaj put zemlja — domaćin bila je Velika Britanija, a Konferencija se održavala u velebnom »Barbican Centre« u Londonu.

Sasvim pojednostavljeno, rad se u tom prigradi odvija u pet različitih dijelova: zasjedanje Savjetodavnog komiteta ICOM-a (gdje su svi predsjednici nacionalnih i internacionalnih komiteta), zasjedanja Izvršnog savjeta ICOM-a (u kojem su članovi koje je izabrao

Savjetodavni komitet), Generalne konferencije (ova u Londonu bila je 13. po redu), višednevnog rada Međunarodnih komiteta (s pridruženim organizacijama ukupno 29, koji se bave specifičnim problemima muzejske struke), te Generalne skupštine (ova u Londonu bila je 14. po redu). Ono što je profesionalno izravno interesantno (dakle ne tiče se podataka o funkcioniranju Sekretarijata ICOM-a, financija, amandmana, izvještaja itd.) treba potražiti u referatima Generalne konferencije i u radu međunarodnih komiteta. Pojednostavljeno do kraja: najbitniji dio konferencije je ujedno i njen »komorni« dio; tj. rad u užim, profesionalno i problemski kompaktnim grupama međunarodnih komiteta. Tamo se događaju dogovori i inovacije dobivaju svoju prvu stručnu verifikaciju i vizu za svijet. Svatko tko »do sebe drži« u stručnom smislu, aktivan je sudionik tih dogovora.

Zbog teških financijskih uvjeta koje je organizator nametnuo sudionicima konferencije (125 Lstg kotizacije) u tako skupom gradu kao što je London, na konferenciji je sudjelovalo manje sudionika nego u Mexico Cityju prije tri godine. Naš je Nacionalni komitet pismeno upozorio organizatora na posljedicu takvog financijskog opterećenja. Gospodin Max Hebdich, predsjednik britanskog komiteta i glava organizacije imao je jednostavno obrazloženje: slaba potpora vlade. Netko tko zna da su takvi ICOM-ovi skupovi redovito bili osobno pozdravljeni od strane suverena ili predsjednika vlade, imat će primjedbe na britansku gostoljubivost. Visoki kokteli doduše nisu bili rijetki, ali tek je manjem broju bio uručen poziv na Kraljičinu »garden party«.

Tema Generalne konferencije bila je »Muzeji za svijet u razvoju«. Nerazvijeni ne vide probleme na jednak način kao razvijeni, a tipičnu situaciju čine nerazumijevanje i siromaštvo koje prati muzejske radnike u tim zemljama. Zato su u tim zemljama i praksa i teorija relativno zapuštene i bez potrebne domišljenosti. Sasvim ukratko, te zemlje o sebi nisu mogle govoriti na način koji bi nadišao razinu puke informativnosti. S druge pak strane razvijeni poznaju sebe i žele rješavati svoje probleme (jer problema dakako ima). To ujedno znači da malo poznaju probleme svijeta u razvoju i da njihov interes nije najizrav-

nije motiviran. K tome opterećeni su vlastitim parametrima do te mjere da je rijetko naći suvislo i zaokruženo svjedočanstvo koje bi bilo primjenjivo na zemlje u razvoju, njihove muzeje i muzeologiju. Oni dakle daju što (uglavnom) mogu, to jest zapadnoevropski koncept, a pripadnici tzv. trećeg svijeta i zemlje u razvoju (pa makar bili i muzealci) prihvaćaju taj strani duhovni predložak. Nije se teško domisliti bar jednom broju uzroka. Dakle, unatoč temi, teško je bilo od Konferencije očekivati više no što je dala: načelnu volju da se time zabavi i da u rezolucijama maksimalno verbalizira probleme. To je i mnogo, i malo. Gunilla Cedrenius iz Švedske govorila je u svojem referatu o organizaciji mreže muzeja u Švedskoj (SAMDOM) koja u tom smislu predstavlja muzeološku novinu desetljeća. Nastojeći povezati muzeje po prirodno-znanstveno-humanističkim problemskim kompleksima, u Švedskoj je formirano 11 tzv. poolova i ostvaren početak zajedničkog funkcioniranja muzeja. O tome će u »Informatici« svakako biti govora, a o tom eksperimentu treba voditi računa.

Marta de la Torre (koordinatorka projekta za ICOM) govorila je o financiranju muzeja u zemljama u razvoju i utvrdila da »razvoj« nije samo ekonomska kategorija nego znači i razvoj kulturnog identiteta, koji, zapravo, sve nosi na sebi. Po njenom bi mišljenju, međunarodna tijela koja odobravaju ekonomsku pomoć trebala investirati i u nove muzeje.

Alfred Waldis je »u čast« zemalja u razvoju govorio o jednom primjeru savršeno organizirane akcije sakupljanja priloga za proširenje »Švicarskog muzeja transporta« čiji je predsjednik. Više od toga nije mogao učiniti, jer je primjer po svim svojim osobinama nadilazio ono što mogu činiti muzealci u zemljama u razvoju.

Basil Greenhill, direktor »Nacionalnog pomorskog muzeja« u Greenwichu, govorio je o rukovođenju muzejima što je također bio svojevrsni »act of excellence«, sa svim pohvalama koje zaslužuje, ali nekom u Africi jedva razumljiv po kontekstu.

John Kendall, direktor »Naučnog muzeja Victorije« u Australiji, govorio je na temu širenja mogućnosti za pristup javnosti u muzeje. Na jednom mjestu, a to je bitno i točno, kaže da zapad-

noevropski koncept muzeja nema nikakvo značenje u nekim kulturnim sredinama.

Brian Morris, iz britanske Komisije za muzeje i galerije, u jednom žovijalnom i vrlo stručnom referatu proglasio je sebe za (muzejskog) Mojsija i u ime muzejskih posjetilaca predložio muzejskim radnicima »Deset zapovijedi«. Taj ćemo referat i zbog istinitosti i prihvatljivog kozerskog tona morati prevesti.

Drug G. P. Popov iz Ministarstva kulture u Moskvi u svom je referatu ostao na poznatim činjenicama i općim mjestima koje nije loše ponoviti niti znati, ali također nisu mogla predstavljati izravan prilog temi.

Henrique Abranches, (bijeli) znanstvenik iz Državnog sekretarijata za kulturu u Angoli, podnio je referat »Muzeji i potraga za kulturnim identitetom« koji je jedini doista odgovarao svim očekivanjima s obzirom na temu Konferencije. Govorio je o već spomenutoj potrebi za muzejima primjerenim sredini u kojoj djeluju, o nužnosti da se stvara obrazovana publika jer jedino takva može shvatiti »artificijelnost« muzeja.

On tvrdi da muzeji djeluju na stvaranje nacionalnog jedinstva pa potom i jedinstvene ekonomije i ekonomskog razvoja. Referat odaje veliko iskustvo i srođenost s potrebama afričkog svijeta u razvoju.

Ono što iza ICOM-ove Generalne konferencije ostaje za širu javnost kao jedini trag jesu ti referati i, naravno, rezolucije koje predstavljaju duhovne i operativne instrukcije za slijedeće trogodišnje razdoblje. ICOM-ove rezolucije nikog ne obavezuju, ali baš kao i u Ujedinjenim nacijama predstavljaju konsensus zdravog razuma, orijentir za razmišljanje i djelovanje, i parametar koji se povremeno i s vremenom probija u praksu.

1. rezolucija MUZEJI ZA SVIJET U RAZVOJU ukazuju na relevantnost i doprinos muzeja u bržem razvoju svijeta i govori o njihovom utjecaju na društvene i ekonomske promjene.

2. rezolucija MUZEJI I RAZVOJ kazuje da je pravi razvoj moguć jedino poboljšanjem kvaliteta života, putem kulturne dimenzije svakog društva, a mora biti ukorijenjen u kulturni identitet svakog naroda.

3. rezolucija NEJEDNAKOST U POSJEDOVANJU MUZEJSKE SLUŽBE govori o potrebi da muzeji odgovore potrebama lokalne zajednice, regionalnih etničkih grupa, manjina itd., dakle, zagovara postojanje muzeja po mjeri potreba dotičnih zajednica.

4. rezolucija ILEGALNI PROMET KULTURNIM DOBRIMA tiče se uvoza, izvoza i prijenosa vlasništva nad predmetima kulturne baštine. Rezolucija preporuča svim vladama zemljama svijeta da ratificiraju Unescovu konvenciju iz 1970. godine.

5. rezolucija POVRAT KULTURNOG VLASNIŠTVA ZEMLJAMA PORIJEKLA potvrđuje da je kulturno nasljeđe bitan element identiteta svake sredine i da se treba povratiti u zemlje odakle dolazi. U tom smislu i u mjeri realnih mogućnosti, ICOM nudi studije, savjete, naučne podatke itd. Neki primjeri u svijetu ohrabruju, iako za sumnjičavost ima isuviše razloga.

6. rezolucija STRUČNO NAPREDOVANJE I UPRAVNO OBRAZOVANJE govori o **obavezi** svakog muzeja **da omogući** i pomogne školovanje kadra. Rezolucija preporučuje da veliki muzeji pomognu manjima i ustvrđuje da je značaj koji se daje obrazovanju kadrova znak prave strukovne svijesti.

7. rezolucija RAZVOJ MUZEJA U AFRICI govori o važnosti prisustva Afrike u ICOM-u, o regionalnom centru za izobrazbu kadrova u Niameyu u Nigeriji, te traži od svih u ICOM-u i izvan da osobitu pažnju i pomoć upute Africi. Tom se rezolucijom ICOM odužuje afričkim zemljama koje su sve aktivnije prisutne u ICOM-u, i koje su zahtijevale svaku pomoć.

8. rezolucija KULTURNO NASLJEĐE U OKUPIRANIM ZEMLJAMA izražava zabrinutost stanjem u svijetu, podsjećajući na (ignoriranu) Hašku konvenciju iz 1954. godine i ustvrđuje da će ICOM-ova pomoć biti prioritetna upravo za muzeje u tim zemljama. Rezolucija zahtijeva i preporučuje da se svi muzeji uzdrže od nabavke i kupovina kulturnih dobara iz tih zemalja.

ICOM se, kako je vidljivo u dokumentima dotakao važnih i dramatičnih tema suvremenog svijeta, ali, kao i svaka međunarodna organizacija (koja mora istovremeno pomirivati često suprotne pozicije politike) i ICOM je tek načelan i nedovoljno uvjerljiv. Umjesto da je makar suvremenim audiovizualnim sredstvima (kakva, tako detaljno upoznati, zagovaraju za muzejsku prezentaciju) prikazana drama Kambodže ili Lisabona, sve je ostalo tek na opreznim riječima u zraku. ICOM, na žalost, ne može ignorirati politiku: ili će dakle riskirati prazna sjedišta u dvorani ako se počne opredjeljivati (makar samo i načelno), ili će ići tankom linijom koja veže sve zajedničke stručne teme.

ICOM je, baš i kao svijet kojem pripada, u krizi koja neće doduše razo-

riti potrebu zajedništva i uvjerenje o univerzalnom poslanstvu muzeja, ali koja bi mogla donijeti stagnaciju i tromost toj svjetskoj organizaciji. Osam tisuća članova, 75 nacionalnih komiteta, 29 međunarodnih komiteta, Sekretarijat, Dokumentacioni centar, Fundacija, unutrašnja struktura, povremene radne jedinice, broj poslova i projekata u svijetu i ostalo, — u nesrazmjernu su s finansijskim i kohezivnim sposobnostima tog velikog aparata.

Ta »manje sjajna strana« ICOM-a sadrži još jednu osobinu koja je otežavajuća okolnost u djelovanju: kao i većinu svjetskih organizacija, osobito u kulturi koja je (bivajući područjem taštine) postala najtiše oružje prestiža i ICOM-ov rad koči primisao na politiku i na potrebu zadovoljavanja svih interesa. Iako je na uštrub finansijske sigurnosti ICOM ustanovljen kao nevladina organizacija pri UNESCO-u, upravo za volju samostalnosti, ipak nije imun od problema te vrste.

ICOM je vremenom postao trom i ubrzo će morati proživjeti vrijeme transformacije u kojem će mijenjati definiciju muzeja i definiciju muzeologije, — u kojem će morati biti ostvarena nova koherencija cjelokupne brige o nasljeđu. Ozbiljne promjene mogu se očekivati za pet-šest godina kad neki sadašnji napore pokažu svoju ispravnost. Nazire se već i broj novih oblika prakse i nekolicina muzejskih radnika koji misle — drukčije.

Izveštaj s Generalne konferencije ICOM-a, London, 25. 7-1.8. 1983.

Ivo Maroević

Filozofski fakultet, Zagreb

Na temelju odluke JNK ICOM-a a uz novčanu pomoć Komisije za kulturne veze s inozemstvom Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, tehničku i fizičku kulturu, USIZ-a kulture grada Zagreba i Filozofskog fakulteta u Zagrebu, te RSIZ-a u oblasti kulture, prisustvovao sam radnom dijelu 13. generalne konferencije ICOM-a (Međunarodni savjet za muzeje) u Londonu od 25. srpnja do 1. kolovoza 1983. god. Sudjelovao sam u radu Međunarodnog komiteta za obrazovanje muzejskih stručnjaka, na zajedničkom savjetovanju ovog Međunarodnog komiteta